

Захист потерпілих в дорожньо-транспортних пригодах —

пріоритетна функція фондів МТСБУ

Олександр ОСТРОВЕЦЬКИЙ,
начальник відділу регламентних виплат за договорами внутрішнього страхування МТСБУ

Олексій ДАВИДЕНКО,
начальник відділу регламентних виплат за договорами міжнародного страхування МТСБУ

Закон України "Про обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів" (далі – Закон), спрямований на забезпечення відшкодування шкоди, заподіяної життю, здоров'ю та/або майну потерпілих внаслідок дорожньо-транспортної пригоди (ДТП) та захисту майнових інтересів страхувальників.

У більшості країн світу цей вид страхування за формою обов'язковий. Це обумовлюється кількома обставинами.

По-перше, джерелом підвищеної небезпеки є, в тому числі, діяльність, пов'язана з використанням, зберіганням або утриманням транспортних засобів (ТЗ).

Норми цивільного законодавства більшості країн світу визначають саме власника ТЗ відповідальним за завдану шкоду життю, здоров'ю та/або майну потерпілих, крім випадків, передбачених законодавством. Практично цивільна відповідальність володільця ТЗ настає майже завжди у випадках спричинення ДТП.

По-друге, такі цивільно-правові відносини стосуються всього суспільства, мають масовий характер, оскільки

учасником ДТП може бути будь-який член суспільства.

По-третє, відсутність достатніх коштів у володільця ТЗ не забезпечує своєчасного та повного відшкодування шкоди потерпілому. В цьому розумінні саме механізм обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів дозволяє створити надійну систему захисту як потерпілих, так і володільців ТЗ.

На жаль, сьогодні ще значна кількість володільців ТЗ сприймають цей вид страхування, як вид додаткового обов'язкового збору коштів у вигляді страхових платежів. Вони взагалі не розуміють і сам об'єкт страхування – цивільно-правову відповідальність власників ТЗ.

В Україні цей вид страхування почав діяти з 01.01.1997 року. Його здійснення покладено на страхові організації – члени Моторного (транспортного) страхового бюро України (МТСБУ).

Членство в МТСБУ – обов'язкова умова здійснення діяльності з обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів.

Основними завданнями МТСБУ є:

- координація роботи членів МТСБУ у сфері страхування цивільно-правової відповідальності власників ТЗ;

- управління централізованими страховими резервними фондами, що створюються при Бюро для забезпечення виконання покладених на нього функцій: Фонд захисту потерпілих та Фонд страхових гарантій, які наповнюються лише за рахунок відрахувань страховиків – членів МТСБУ;

- виконання гарантійних функцій стосовно відшкодування шкоди, завданої третім особам при експлуатації наземних ТЗ, відповідно до чинного законодавства України та угод, укладених МТСБУ з Національними Бюро інших країн;

- забезпечення членства України в міжнародній системі автомобільного страхування "Зелена картка" та виконання загальновизначених зобов'язань перед уповноваженими організаціями інших країн – членів цієї системи;

- співробітництво з органами Міністерства внутрішніх справ України та іншими органами державної влади з питань страхування цивільно-правової відповідальності тощо.

МТСБУ за рахунок коштів Фонду захисту потерпілих відшкодовує шкоду на умовах, визначених Законом, у разі її заподіяння:

а) транспортним засобом, власник якого не застрахував свою цивільно-правову відповідальність, крім шкоди, заподіяної транспортному засобу, який є не забезпеченим відповідно до вимог Закону, та майну, яке знаходилося в такому транспортному засобі;

б) невстановленим транспортним засобом, крім шкоди, яка заподіяна майну та навколишньому природному середовищу;

в) транспортним засобом, який вийшов з володіння власника не з його вини, а у результаті протиправних дій іншої особи;

г) особами, на яких поширюється дія пункту 13.1 статті 13 Закону (учас-

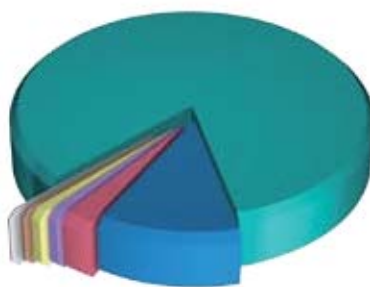
ники бойових дій та інваліди війни, що визначені законом, інваліди I групи, які особисто керують належними їм транспортними засобами, а також особи, що керують транспортним засобом, належним інваліду I групи, у його присутності, звільняються від обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності на території України. Відшкодування збитків від дорожньо-транспортної пригоди, винуватцями якої є зазначені особи, проводить МТСБУ у порядку, визначеному цим Законом);

г) у разі недостатності коштів та майна страховика – учасника МТСБУ, що визнаний банкрутом та/або ліквідований, для виконання його зобов'язань за договором обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності;

д) у разі надання страхувальником або особою, відповідальність якої застрахована, свого транспортного засобу працівникам міліції та медичним працівникам закладів охорони здоров'я згідно з чинним законодавством;

е) за інших обставин, визначених законодавством про цивільно-правову відповідальність власників наземних транспортних засобів.

За період з 01.01.2005 по 31.10.2010 року за рахунок коштів фонду захисту потерпілих врегульовано 8163 справи та відшкодовано шкоду в розмірі більш ніж 100 мільйонів грн.

- Відшкодування шкоди, завданої під час ДТП з вини незастрахованого водія, 83%
- Відшкодування шкоди, завданої під час ДТП з вини учасників бойових дій, 12%
- Відшкодування шкоди, завданої під час ДТП з вини інвалідів війни, 3%
- Відшкодування шкоди, заподіяної під час ДТП з вини невстановленого ТЗ, 1%
- Відшкодування шкоди, завданої під час ДТП з вини інвалідів I групи, 1%
- Відшкодування шкоди, завданої під час ДТП з вини водія транспортного засобу, що вийшов з володіння власника не в результаті протиправних дій іншої особи, 0,22%
- Відшкодування шкоди, завданої під час ДТП з вини водія, що керував транспортним засобом в присутності інваліда I групи, 0,06%

Мал. 1. Регламентні виплати МТСБУ з ФЗП в розрізі типів виплат за 2005 - 10 міс. 2010 року

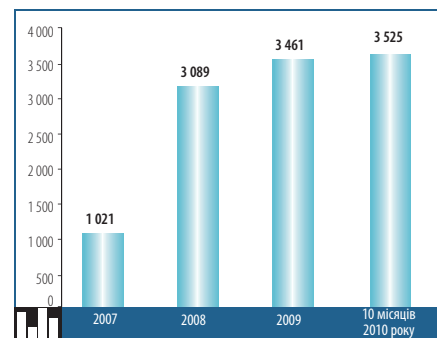
Як показано на малюнку 1, переважна більшість (83%) регламентних виплат МТСБУ з фонду захисту потерпілих здійснюється за водіїв транспортних засобів, що не мали на момент настання ДТП договорів страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів.

Регламентні виплати з фонду захисту потерпілих характеризуються наступним чином:

Таблиця 1.

Рік	Кількість заяв (шт.)	Кількість врегульованих справ (шт.)	Сплачено відшкодування (тис. грн.)	Середня виплата (грн.)
2005	414	206	2 304,98	11 189,00
2006	757	782	7 303,39	9 339,00
2007	1 235	1 036	10 360,98	10 000,00
2008	2 263	2 105	22 740,08	10 803,00
2009	2 748	2 520	31 188,86	12 376,00
10 міс. 2010	2 218	1 964	26 163,20	13 321,00

На малюнку 2 видно, що з введенням у 2008 році відділу прийому громадян та створенням спеціальної приймальної, значно зросла кількість осіб, прийнятих відділом. Крім цього, підвищилась якість обслуговування населення і скоротився термін розгляду заяв потерпілих.

Мал. 2. Кількість особистих звернень громадян до відділу прийому громадян МТСБУ у 2007-2010 роках

Важливим напрямком діяльності МТСБУ було розширення співпраці з аварійними комісарями у регіонах для збору документів по заяві потерпілого та визначення розміру шкоди. В поточний період для виконання зазначених цілей укладені договори з 60 аварійними комісарями у всіх регіонах України.

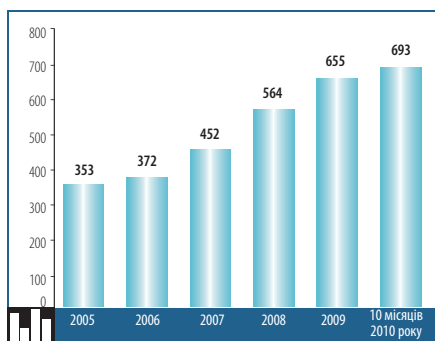
Тільки за 10 місяців ц. р. аварійним комісарам було надано 1532 доручення. Дирекція в подальшому планує залучати до співпраці аварійних комісарів страховиків – членів МТСБУ.

З червня 1998 року МТСБУ є членом Міжнародної системи автомобільного страхування "Зелена картка" – унікального інтеграційного об'єднання різних за своїм регіональним статусом країн та складного механізму поєднання правових, фінансових та управлінських аспектів. Нині система "Зелена картка" об'єднує 45 країн як Європейського континенту, так і деякі країни Північної Африки та Близького Сходу.

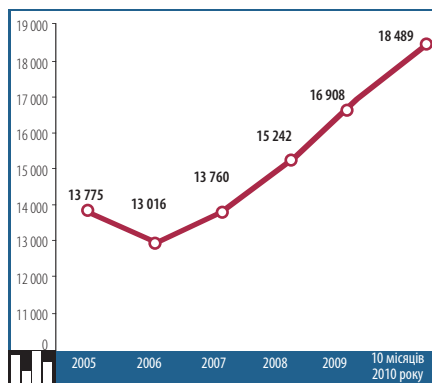
Мета системи "Зелена картка" – спрощення міжнародного руху автотранспортних засобів шляхом забезпечення страхування ризиків відповідальності перед третіми особами у зв'язку з використанням таких транспортних засобів, відповідно до вимог країни відвідування, і, у разі ДТП, гарантування компенсації потерпілим особам за національним законодавством. З цією метою у кожній країні-учасниці створене та офіційно визначене Національне Бюро для забезпечення виконання гарантійних функцій.

В Україні, відповідно до Закону, МТСБУ є гарантом відшкодування шкоди, заподіяної водіями-нерезидентами, на умовах і в обсягах, встановлених законодавством про обов'язкове страхування цивільно-правової відповідальності і принципами взаємного врегулювання шкоди на території країн – членів міжнародної системи автомобільного страхування "Зелена картка".

Таким чином, МТСБУ за рахунок коштів фонду страхових гарантій відшкодує збиток на умовах, визначених Законом, у випадку його заподіяння на території України водіями-нерезидентами, що мали міжнародний страховий сертифікат "Зелена картка".

Мал. 3. Загальна кількість претензій на відшкодування збитків, заподіяних на території України за іноземними міжнародними договорами страхування "Зелена картка" у 2005-2010 роках

Мал. 4. Середнє відшкодування, здійснене МТСБУ за іноземними договорами страхування "Зелена картка" у 2005-2010 роках, грн.

Пріоритетність розвинутого ринку обов'язкового страхування цивільної відповідальності власників транспортних засобів важлива як у соціально-економічному, так і політичному значенні та є необхідною реальністю у зв'язку з розвитком вітчизняної економіки. Україна – важлива держава для європейського автомобільного транспортного руху.

Як засвідчують дані малюнку 3, за 10 місяців 2010 року до МТСБУ надійшло 693 претензії на відшкодування збитків, заподіяних водіями іноземних транспортних засобів на території України, що на 96,3% більше, ніж у 2005 році та, відповідно, на 5,8% більше за аналогічний показник 2009 року.

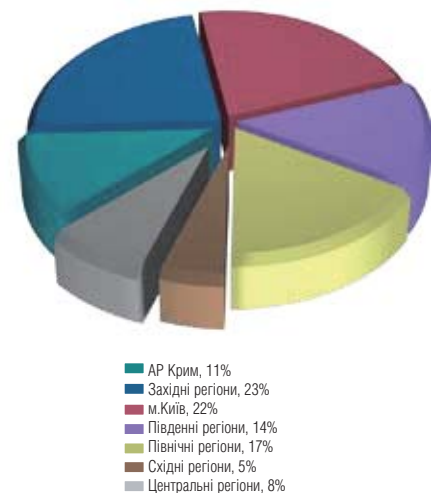
За попередньою експертною оцінкою МТСБУ, після вступу в 2009 році Російської Федерації до міжнародної системи автомобільного страхування "Зелена картка", загальна кількість претензій потерпілих мала б збільшитись щонайменше до 1000 заяв щорічно. Проте укладання, особливо у 2009 році, водіями російських транспортних засобів у місцях перетину кордону з Україною внутрішніх (українських) договорів страхування цивільно-правової відповідальності

власників наземних транспортних засобів вплинуло на кількість звернень потерпілих до МТСБУ. За таких обставин відсутній сертифікат міжнародного страхування "Зелена картка", а отже, і юридичні підстави для здійснення МТСБУ регламентної компенсації.

Розмір середнього відшкодування, здійсненого МТСБУ за іноземними договорами страхування "Зелена картка", починаючи з 2006 року, має сталу тенденцію до зростання (мал. 4). Якщо збільшення цього показника у 2007 році, відносно 2006-го, незначне і склало 5,72%, то показники росту у 2008, 2009 та за 10 місяців 2010 року майже вдвічі більші і складають, відповідно, 10,77%, 10,93% та 9,35% по відношенню до середніх збитків попередніх років.

Якщо зростання розміру середнього збитку у 2006-2007 році природне, то стрімке збільшення у 2007-2009 роках пояснюється насамперед підвищенням курсу гривні до євро, а як наслідок – зростанням цін на автомобілі, запчастини і т.п. Крім цього, прийняття у серпні 2009 року змін до Методики товарознавчої експертизи та оцінки колісних транспортних засобів, особливо в частині умов проведення розрахунку коефіцієнту фізичного зносу, суттєво вплинуло на середній розмір здійсненої МТСБУ регламентної виплати за 10 місяців 2010 року.

Якщо розглянути кількість ДТП, що сталася на території України, в розрізі країн реєстрації транспортних засобів винуватців ДТП (мал. 5), то, як очікувалося, "країнами-лідерами" є сусідні з Україною держави.

Мал. 6. Розподіл кількості претензій, що надійшли за 10 місяців 2010 року за іноземними договорами страхування "Зелена картка", в розрізі регіонів ДТП

Так, Республіка Білорусь лідирує за кількістю ДТП, скоєних на території України громадянами цієї країни. Така тенденція спостерігалась до вступу в 2009 році Російської Федерації до міжнародної системи автомобільного страхування "Зелена картка". При цьому частка ДТП, що сталася з вини білоруських транспортних засобів, суттєво не змінилася.

При розгляді кількості ДТП, що сталися за 10 місяців 2010 року в розрізі регіонів (мал. 6), слід зазначити: найбільше заяв надходить з Києва і західних регіонів України, на які у сукупності припадає майже 50% від загальної кількості ДТП.

Наведений аналіз використання централізованих страхових резервних фондів МТСБУ свідчить про щорічне зростання обсягів та посилення страхового захисту громадян України за рахунок цих фондів.

Проте наявність великої кількості незабезпечених (незастрахованих) водіїв на дорогах України обумовлює значні фінансові навантаження на фонд захисту потерпілих. Подальше збільшення кількості виплат за незастрахованих водіїв може призвести до спустошення фонду та як наслідок спровокувати дискредитацію цього виду страхування в цілому. Таким чином, найбільш актуальним питанням з точки зору держави є забезпечення ефективного контролю державних органів за наявністю страхових полісів у учасників дорожнього руху.

Пріоритетність розвинутого страхового ринку України щодо обов'язкового страхування цивільної відповідальності власників транспортних засобів є важливою системою страхового захисту як у соціально-економічному, так і політичному значенні та необхідною реальністю у зв'язку з розвитком вітчизняної економіки. Україна – важлива держава для європейського автомобільного транспортного руху.

Стан розвитку економічних відносин, процеси ринкової трансформації національної економіки, входження України до системи світових ринків зумовлюють необхідність розвитку страхової галузі з урахуванням світового досвіду та національних особливостей. Крім цього, гармонізація національного законодавства з європейськими нормами врегулювання претензій є одним з напрямків інтеграції держави до Європейського простору. ■

Мал. 5. Частка "країн-лідерів" в загальній кількості страхових випадків, що сталися на території України за іноземними страховими сертифікатами "Зелена картка" в 2005-2009 роках та за 10 місяців 2010 року

